

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΥΠΕΡΠΕΡΑΝ

VII

Μολονότι τὰ μέλη τῶν ὀρφικῶν ἑταιρειῶν ἀποτελοῦσαν πάντοτε μιὰ μικρὴ μειονότητα, ἡ ἰδέα τοῦ ὀρφισμοῦ ἐκυριαρχήσῃ στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία. Στὸν Πλάτωνα μάλιστα βρῆκε τὴν πιὸ ὑψηλὴ τῆς ἐκδήλωσι καὶ ἀπ' αὐτὸν πέρασε στὴν φιλοσοφία τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου καὶ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας.

Εἶδαμε σ' ἓνα προηγούμενο κεφάλαιο πόσο συνηθισμένη ὑπῆρξε σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἡ ἰδέα τῆς ψυχῆς πού ἐμοιαζε μὲ φάντασμα κι' ἐπιζοῦσε τοῦ πνεύματος. Ὑψωνόμενος πάνω ἀπ' τὴν λαϊκὴ δοξασία, ὁ Πλάτων ἦταν ὁ πρῶτος ὁ ὁποῖος μίλησε γιὰ μιὰ ψυχὴ αὔλη, ἀόρατη, αἰώνια. Ἡ ψυχὴ, ἔτσι ὅπως τὴν ἐννοεῖ ὁ Πλάτων, δὲν ἀρχίζει νὰ ζῆ μαζί μὲ τὸ σῶμα: ἡ ψυχὴ ὑπάρχει ἀπὸ ἀνέκαθεν. Ὅταν ἀρχίσει μιὰ ἀνθρώπινη ζωὴ, ἡ ψυχὴ φεύγει ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ τῆς πνευματώδους τῆς καταστάσεως καὶ κλείνεται μέσα στὸ σῶμα. Ἐκεῖ παραμένει αἰχμάλωτη, ἐξόριστη. «Ἡ ψυχὴ—λέει ὁ Πλάτων— βρίσκεται φυλακισμένη μέσα σ' αὐτὸν τὸ ζωντανὸ τάφο πού φέρνουμε μαζί μας, ὅπως ἓνα μαργαριτάρι μέσα στὸ κοχύλι του». Καὶ ἄλλοῦ πάλι γράφει: «Ἡ ψυχὴ εἶνε ἡ ἀκριβῆς εἰκὼν τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀθανάτου, τοῦ ἐνιαίου, τοῦ ἀδιαλύτου, τοῦ ἀμεταβλήτου... Τὸ σῶμα εἶνε ἡ ἀκριβῆς εἰκὼν τοῦ ἀνθρωπίνου, τοῦ θνησιμαίου, τοῦ πολυμόρφου, τοῦ διαλυτοῦ, τοῦ μεταβλητοῦ...»

Ἄλλοῦ ἀκόμη ὁ Πλάτων γράφει: «Ὅταν ὁ θάνατος προσβάλλῃ ἓναν ἀνθρώπο, τὸ θνητὸ μέρος τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ πεθαίνει, μὰ τὸ ἀθάνατο μέρος ἀποσύρεται στὸ ζύγωμα τοῦ θανάτου κι' ἐξακολουθεῖ νὰ ζῆ σῶν καὶ ὑγιῆς. Ἡ ψυχὴ εἶνε ἀθάνατη καὶ ἀφθαρτὴ καὶ ἀποτελεῖ ἀλήθεια ἀναμφισβήτητη, τὸ ὅτι ἡ ψυχὴς μας ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν σ' ἓναν ἄλλο κόσμον». Ἡ ψυχὴ «πού εἶνε κ' ἡ ἴδια ἀόρατη, φεύγει γιὰ τὸν ἀόρατο κόσμον κι' ἐκεῖ φτάνει τὸ θεῖο καὶ τὸ ἀθάνατο». Καὶ ἡ ἀθανασία αὐτὴ εἶνε προσωπική, γιὰτὶ κάθε ψυχὴ διατηρεῖ τὴν συνείδησι τῆς ἰδίας τῆς ἀτομικότητος. Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὴν θεῖα τῆς προέλευσι καὶ τὸ ὑψηλὸ τῆς πεπωμένο, ἡ ψυχὴ ἔχει προορισμὸ νὰ ὑποτάσῃ καὶ νὰ ἐλέγξῃ τὸ σῶμα, νὰ καθαρῆται ἀπ' ὅ,τι θὰ μπορούσε νὰ τὴν κἀνῃ νὰ ξεπέσῃ τὴν ἴδια, γιὰ νὰ εἶνε ἔτοιμη ὅταν θὰ ἐλευθερωθῇ μὲ τὸν θάνατο νὰ ξεπεταχθῇ πρὸς τὸ βασιλεῖο τῆς αἰωνιότητος.

Γιὰ τὸν Πλάτωνα, πού μιλάει ὡς φιλόσοφος, δὲν παίζουν κανένα ρόλο σ' αὐτὸ ἡ τελετὴ τῶν ὀρφικῶν. Μονάχα ἡ ἀναζήτησις τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀλήθειας ἐξαγνίζει τὴν ψυχὴ γιὰ τὴν ὑπερτάτη ἀνταμοιβή.

Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι ἦσαν πολὺ ἀνεξάρτητοι καὶ πολὺ πρωτότυποι, γιὰ νὰ παραδεχθοῦν ὅλοι τὴν θεωρίαν αὐτὴ τοῦ Πλάτωνος. Ἄλλοι λοιπὸν τὴν τροποποίησαν καὶ ἄλλοι τὴν ἀρνήθησαν.

Γιὰ τὸν Ἀριστοτέλη, τὸ σκεπτόμενο μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἶνε ἀφθαρτο, ἄρα αἰώνιο. Μὰ δὲν εἶνε τὸ ἴδιο μὲ τὴν ψυχὴ κ' ἡ ἐπιβίωσις του εἶνε κάτι τὸ ἀφηρημένο καὶ δὲν συνεπάγεται καμμιά προσωπικὴ ἀθανασία.

Γιὰ τὸν Δημόκριτο καὶ γιὰ τὸν Ἐπίκουρο, ἡ ψυχὴ εἶνε μιὰ ἔνωσις ἀτόμων καὶ πεθαίνει ὅταν ὁ θάνατος τὰ διαλύει. Γιὰ τοὺς Στωϊκοὺς, εἶνε καμωμένη ἀπὸ μιὰ λεπτὴ ὕλη καὶ τὸ πολὺ-πολὺ μπορεῖ νὰ ἐπιζῆσῃ ὡς τὴν ἐποχὴ πού θὰ καταστραφῇ ὁ κόσμος.

Ὅστόσο, ὁ πλατωνισμὸς ὑπῆρξε ἡ ἐπικρατέστερη ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς φιλοσοφικὲς περὶ ψυχῆς θεωρίαι καὶ ἡ διακλαδώσεσις του εἶνε ἄπειρες. Ἄμεση προέκτασις του εἶνε ἡ νεοπλατωνικὴ φιλοσοφία, χάρις στὴν ὁποία πέρασε στὴν χριστιανικὴ θεολογία, ἔτσι πού ἡ θρησκεία μας σήμερα, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς, ἔχει περισσότερη σχέσι μὲ τὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία παρά μὲ τὴν ἑβραϊκὴ. Μὰ ἡ ἰδέαις τοῦ Πλάτωνος γιὰ τὸ μέλλον τῆς ψυχῆς ἐπέδρασαν καὶ σ' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς Ἑβραίους. Ἔτσι διαβάζουμε σὲ ἑβραϊκὰ κείμενα φράσεις, ὅπως ἡ ἑξῆς: «τὸ φθαρτὸν σῶμα, πιέζοντας τὴν ψυχὴ, τὴν ταπεινώνει» ἢ «τὸ γῆινο σκῆνωμα καταπνίγει τὴν ὁρμὴ τῆς ψυχῆς» κλπ.

Ἄς ἔρθουμε τώρα σ' ἓνα ἄλλο κεφάλαιο τῆς ζωῆς μετὰ θάνατον, στὴν κρίσι τῶν ἀνθρώπων στὸν ἄλλο κόσμον.

Γιὰ τοὺς Ἰνδοὺς, ὁ τρομερὸς κριτὴς τῶν νεκρῶν εἶνε ὁ θεὸς Γιάμα. Οἱ ἀγγελιαφόροι τοῦ θεοῦ αὐτοῦ ἀρπάζουν τὶς ψυχὰς τῶν νεκρῶν καὶ τὶς σέρνουν σ' ἓνα δικαστήριον, ὅπου ὁ Γιάμα ἔχει τὴν πρωτοκαθεδρία. Στὸ πλάι τοῦ Γιάμα κάθεται ὁ γραμματεὺς τοῦ Τσίχτρα-Κούφτα, στὰ κατὰστικα τοῦ ὁποῖου εἶνε γραμμένες ὅλες ἡ πράξεις τῶν ἀνθρώπων, καλὰς ἢ κακὰς. Καὶ ἡ μὲν καὶ ἡ δὲ ζυγίζονται σὲ μιὰ πλάστιγγα καὶ ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ζυγίσματος αὐτοῦ κρίνεται ἡ τύχη τῆς ψυχῆς.

Μὰ ὑπάρχουν καὶ νεκροὶ πού ἐμφανίζονται μὲ ὅλη τους τὴν γαλήνη μπρὸς στὸ τρομερὸ δικαστήριον. Κι' αὐτοὶ εἶνε οἱ πιστοὶ λάτρεις τῶν θεῶν, τοὺς ὁποῖους φτάνει ἡ πίστις τους γιὰ νὰ τοὺς σώσῃ. Αὐτὸ τὸ λέει ἄλλως τε κι' ὁ ἴδιος ὁ Γιάμα στὰ ἱερὰ Ἰνδικὰ βιβλία:

«Ὁ Βράχμα μ' ἔκανε κριτὴ τῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων, μὰ οἱ πιστοὶ τοῦ λάτρευον ξεφεύγουν ἐντελῶς ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν μου».

Ἐπίσης, ὅταν στέλνῃ τοὺς ἀγγελιαφόρους του, γιὰ νὰ πάρουν τὶς ψυχὰς, τοὺς λέει:

«Θυμηθῆτε ὅτι σὰς εἶνε ἀπαγορευμένο ν' ἀγγίξετε ἕσω κι' ἓναν ἀπὸ τοὺς λάτρεις τοῦ Βράχμα».

Ἐπίσης καὶ σύμφωνα μὲ τὰ ὀρφικὰ μυστήρια, γίνεται μιὰ ἐπίσημη παρουσίασις τῆς ψυχῆς μπροστὰ στοὺς πέραν τοῦ τάφου δικαστὰς τῆς. Ἡ λεπτομέρεια αὐτῆς τῆς παρουσιάσεως εἶνε γνωστὴς στοὺς ἀναγνώστες τοῦ Πλάτωνος. «Ἄκουσα νὰ λένε ὅτι μετὰ τὸν θάνατο—γράφει ὁ Πλάτων στὸν «Φαίδωνα»— τὸ πνεῦμα στὸ ὁποῖο ἀνήκε ὁ νεκρὸς κατὰ τὴν ζωὴν του τὸν ὁδηγεῖ σ' ἓνα μέρος ὅπου εἶνε συγκεντρωμένες κ' ἡ ἄλλες ψυχὰς τῶν νεκρῶν κι' ἀπὸ τὸ ὁποῖο, μετὰ τὴν κρίσι τους, πηγαίνουν στὸν ὑπόγειο κόσμον ἀκολουθώντας τὸν ὁδηγὸ πού εἶνε ἐπιφορτισμένος νὰ τοὺς συνοδεύσῃ ὡς ἐκεῖ. Ὅταν οἱ νεκροὶ φτάνουν στὸ μέρος ὅπου ὁ καθέννας ὁδηγεῖται χωριστὰ ἀπὸ τὸ πνεῦμα του, δικάζονται καὶ ἡ ἀπόφασις ἐκδίδεται σύμφωνα μὲ τὰ καλὰ ἢ τὰ κακὰ πού ἔκαναν ὅσο ζοῦσαν».

Οἱ δικασταὶ πού ἐδίκασαν τὶς ψυχὰς ἦσαν, ὡς γνωστὸν, τρεῖς: ὁ Μίνως, ὁ Αἰακὸς καὶ ὁ Ραδάμανθυς. Γιὰ τὸν Ραδάμανθου ὁ Βιργίλιος γράφει: «Μὲ πόση αὐστηρότητα ἐξασκεῖ τὴν ἐξουσίαν του! Ὅλα τὰ σφάλματα τ' ἀνακαλύπτει καὶ ὅλα τὰ τιμωρεῖ!... Καὶ πάντα ξέρει νὰ ἐξαναγκάσῃ τὶς ψυχὰς νὰ ὁμολογοῦν τὶς ἀμαρτίαις τους!...»

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ: Ἡ συνέχεια.

